

В контексте теоретического анализа отечественных и зарубежных исследований этико-деонтологических регламентаций, определено роль и место деонтологического подхода в формировании мировоззренческой культуры будущих медицинских сестер. Освещены морально-этические измерения личностного становления специалистов медсестринского дела в контексте соотношения «медицинский работник – пациент» в проблемном поле медицинской практики.

Сквозь призму рассмотрения особенностей функционирования деонтологического подхода в медицинской деятельности, отслежено механизмы формирования личностных основ будущих медицинских сестер, способствующих морально-нравственному функционированию специалиста в процессе оказания квалифицированной помощи.

Раскрыты этико-деонтологические основания формирования нравственно-духовных компонентов мировоззренческой культуры личности в плоскости осуществления профессиональной медицинской помощи страдающему человеку.

Ключевые слова: деонтология, этика, профессиональная этика, мораль, мировоззрение, мировоззренческая культура, личность, медсестринское дело, медицинская помощь.

Kovtun O. M. Deontological approach and its role in the formation of the global culture of future medical settlements

An important component of the ethical doctrine has been made in the article as an explication of deontology, which determines the understanding of the moral principles of human existence through the prism of the phenomena of duty, imperative, categorical, and orientation to the proper.

In the context of theoretical analysis of domestic and foreign studies of ethical and deontological regulations, the role and place of the deontological approach in shaping the outlook culture of future nurses is determined. The moral and ethical dimension of the personal formation of nursing specialists is highlighted in the context of the ratio between the medical worker and the patient in the problem field of medical practice.

Through the prism of the consideration of the peculiarities of the functioning of the deontological approach in medical activity, mechanisms for the formation of the personal foundations of future nurses, which contribute to the moral and ethical functioning of a specialist in the process of providing qualified assistance, are monitored.

The ethical and deontological basis of the formation of the moral and spiritual components of the worldview of a personality culture in the area of the implementation of professional medical aid to the suffering person is revealed.

Key words: deontology, ethics, professional ethics, morality, worldview, outlook culture, personality, nursing, medical aid.

УДК 371.124:7.071.2

Корчагіна Г. С.

**РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

У статті розкрито значення інструментально-виконавської підготовки для формування інтелектуально-творчих умінь майбутніх вчителів музичного мистецтва. На підставі аналізу вітчизняних та закордонних наукових праць встановлено, що в процесі підготовки вчителів музичного мистецтва вагоме місце належить предметам інструментально-виконавського спрямування.

Автор підкреслює, що необхідною умовою формування інтелектуально-творчих умінь є інструментально-виконавська діяльність, у результаті якої відбувається відпрацювання набутих умінь у реальних умовах, оскільки саме у виконавстві особливо яскраво виражається інтелектуально-творча спрямованість особистості майбутнього педагога.

Аналізуючи процес інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, ми дійшли висновку, що взаємозв'язок між предметами інструментально-виконавського циклу (основним, спеціальним, додатковим інструментом, концертмейстерським та оркестровим класом, ансамблем тощо) відсутній. Кожен предмет націлений на відпрацювання своїх вузько специфічних умінь та навичок.

Ключові слова: інтелект, уміння, творчість, інструментально-виконавська підготовка, музична діяльність, мистецтво.

На етапі виникнення інтелектуально-інформаційної цивілізації необхідні нові підходи до формування професійних якостей фахівців. Частка інтелектуальної діяльності, яка щорічно зростає, ставить одним із важливих завдань розвиток інтелектуально-творчих умінь. У цих умовах особливого значення набуває проблема формування інтелектуально-творчих умінь, оскільки вони є основою для засвоєння нових знань, перенесення їх в інші умови та дають можливість підвищити ефективність навчально-виховного процесу. Необхідно зазначити, що останніми роками увага вчених до проблеми інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва зростає, але зосереджена вона переважно на окремих аспектах процесу навчання гри на музичних інструментах. Проблема інтелектуальних умінь представлена в дослідженнях Л. С. Виготського, П. Я. Гальперіна, Є. М. Кабанова-Меллер, Н. О. Менчиської, В. Ф. Паламарчук, Т. І. Шамової, І. С. Якиманської та ін. Широкого висвітлення набула проблема творчих умінь у роботах Ю. Б. Алієва, В. Ю. Борева, Д. М. Гілфорда, Л. В. Грекова, Н. В. Кузьміна, В. І. Орлова, Я. О. Поно-

марьова, Г. Я. Розена, Л. Ф. Спірина, А. А. Стасова, К. А. Стасовської, М. А. Степінського, Н. І. Федоренко, М. Л. Фрумкіна та ін. Дослідженням проблем професійного розвитку педагога-музиканта займалися А. Г. Болгарський, І. П. Гринчук, Г. С. Дідич, В. І. Дряпіка, Г. М. Падалка, О. П. Рудницька, О. П. Щолокова.

Однак проблема розвитку інтелектуально-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки досліджена недостатньо, її розгляд і є метою цієї статті.

Під інструментально-виконавською підготовкою майбутнього вчителя музичного мистецтва ми розуміємо поетапний процес, який передбачає навчання грі на фортепіано, а також обов'язкову концертно-виконавську діяльність студентів. Зміст інструментально-виконавської підготовки можна поділити на дві взаємодоповнюючі частини. Перша частина є власне інструментально-практичною, друга – методико-практичною.

На нашу думку, необхідною умовою формування інтелектуально-творчих умінь є інструментально-виконавська діяльність, у результаті якої відбувається відпрацювання набутих умінь у реальних умовах, бо саме у виконавстві особливо яскраво виражається інтелектуально-творча спрямованість особистості майбутнього педагога. Цей вид діяльності дає можливість повніше розкрити індивідуальність, розвиває творчу самостійність, активізує минулий естетичний досвід, залучає потрібні асоціативні зв'язки.

В основі виконавської діяльності лежать внутрішні музично-слухові уявлення, які є надійною опорою для пам'яті виконавця та для його мислення. На основі ретельної аналітико-синтетичної роботи над текстом виконавець досягає його ідеального уявного відтворення внутрішнім слухом. Початкова стадія творчості – інтелектуальна робота над музичним образом. Важливими складовими частинами процесу підготовки майбутніх фахівців музично-педагогічного профілю є інструментальний і методичний компоненти. Цільова установка на взаємодію цих складників передбачає орієнтацію на здобуття майбутніми вчителями музичного мистецтва знань та практичного досвіду, пов'язаних із інструментально-виконавською діяльністю. Не можна не зазначити, що залучаючись в діяльність, пов'язану з виконавством, інтелектуально-творчі вміння отримують усебічний гармонійний розвиток.

Формування інтелектуально-творчих умінь може мати місце у різних видах музичної діяльності, наприклад, при систематичному прослуховуванні музики, вивченні музично-теоретичних та музично-історичних дисциплін. Однак процеси розвитку музиканта протікають особливо ефективно тоді, коли він практично оперує музичним матеріалом.

На наш погляд, інструментальне виконавство, порівняно з іншими видами виконавської діяльності, володіє найбільш продуктивними педагогічними можливостями як у розкритті природи виконавства, творчого інтерпретаційного процесу, так і у виявленні та розвитку інтелектуально-творчих умінь. Оскільки саме в процесі інструментально-виконавської діяльності діє важлива закономірність психологічного порядку, згідно з якою «кращий спосіб зрозуміти і засвоїти явище – це відтворити його» (С. Савшинський) [5, с. 25].

Отже, гра на інструменті дозволяє відчутти себе людиною-творцем, пробуджуючи в ньому художника, здатного відчувати й цінувати справжні шедеври музичного мистецтва, втілювати своє бачення краси в різноманітних музично-творчих проявах, використовуючи досить різноманітне коло музичних інтонацій, зіставлення реєстрів тощо. Крім того, в процесі інструментального музикування з'являється можливість простежити залежність характеру звука, його інтонаційної виразності від способу звуковидобування, динамічних, тембрових і звуковисотних можливостей різних інструментів. Інструментально-виконавська підготовка є важливою частиною професійної підготовки педагога-музиканта.

Зрозуміло, що інструментально-виконавська підготовка в мистецьких вищих навчальних закладах педагогічного напрямку спрямована, передусім, на виконання в школі. Але зрозуміти музику й донести її зміст до дітей неможливо, якщо вчитель не в змозі передати образний зміст твору звуком. На думку В. Живова, виконавський процес містить два пов'язаних між собою компоненти: осягнення суті твору (сприйняття) і його передання (відтворення). До того ж це не просто компоненти виконавського процесу, а його послідовні етапи, кожен з яких уключає відносно самостійні розділи: засвоєння і включення в художній образ музичного твору [4].

П. Косенко виділяє наступні завдання інструментальної підготовки:

- розвиток музично-творчих здібностей (музичний слух та пам'ять, відчуття ритму, рухо-моторний комплекс, художньо-образне мислення, фантазія, уява тощо);
- набуття досвіду концертмейстерської роботи;
- опанування форм та методів роботи, необхідних для проведення на високому професійному рівні різноманітної позакласної музично-виховної роботи з учнями (лекції-концерти, заняття з дітьми в групі продовженого дня тощо);
- засвоєння репертуару, включеного до шкільних програм зі слухання музики (уміння виконувати фрагменти творів, зосереджуючи увагу дітей на найбільш виразних та важливих моментах, давати на них словесні коментарі);
- оволодіння основними напрямками світової та вітчизняної інструментальної музики (бароко, класицизм, романтизм тощо) у виконавському аспекті; формування вмінь грамотно, технічно, стилістично правильно та художньо виразно виконувати сольну інструментальну програму [3].

Особливістю саме фортепіанної підготовки порівняно з іншими видами виконавської підготовки, на наш погляд, є наявність більш продуктивних педагогічних можливостей у розкритті саме природи інструментального виконавства. На думку Г. Ципіна, гра на музичному інструменті щедро збагачує учнів особистим, власноруч здо-

бутим досвідом. При цьому безпосереднє зіткнення з музичним матеріалом допомагає пов'язувати абстрактно-абстрактне з музично-конкретним, систему уявлень і понять із реальними звуковими образами, чим підводить необхідну базу для різноманітних музично-розумових операцій, сприяє їх успішному протіканню. Він наголошує на тому, що «недостатньо лише констатувати сприятливі можливості фортепіанної педагогіки для всебічного та інтенсивного розвитку музикантів. Сенс у тому, щоб використати ці можливості, розкрити їх із вичерпною повнотою» [4]. Навіть для тих студентів, для яких основним музичним інструментом є гітара, скрипка, бандура, фортепіано є хоч і додатковим, але важливим інструментом. Тому необхідно донести розуміння важливості професійного володіння фортепіано до тих студентів, які вивчають його додатково. Фортепіанне виконавське мистецтво яскраво проявляє себе в академічному, фольклорному, і естрадно-джазовому напрямі.

На думку Р. Тельчарової професійна підготовка студентів у класі фортепіано представлена системою, що містить декілька взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих видів виконавської практики: «Перший безпосередньо пов'язаний із навчальною роботою і є немовби її завершенням. До них належать такі виступи студентів, у яких передбачається їхній зв'язок зі слухачами: академічні концерти, звітні концерти класу, участь у конкурсах тощо. Другий вид передбачає виконавську діяльність студентів у школі і для дітей. Третій вид виконавської практики пов'язаний із суспільно-просвітницькою роботою студентів» [6, с. 90].

Великого значення набуває накопичення інструментально-виконавського досвіду, він передбачає ескізне проходження студентом творів, що належать до різних стилів та жанрів; поліінструменталізм.

Проблему досвіду в наукових працях висвітлюють В. Беліков, Г. Гінзбург, Л. Гінзбург, В. Григор'єв, Я. Мільштейн та інші.

Досвід інструментально-виконавської діяльності має велике значення в професійній підготовці студентів педагогічних вишів, оскільки є необхідним фактором становлення особистості педагога-музиканта.

Ескізне проходження студентом творів, що належать до різних стилів та жанрів, дозволяє прискорити темпи проходження репертуару, збільшити кількість музичних творів, що вивчаються. За необхідності можливо довести музичні твори до потрібного ступеня готовності. Суть ескізного проходження студентом творів полягає в тому, що твір не доучується до високого ступеня шліфування деталей і цілого. Це проміжний ступінь між читанням із листка і досконалим вивчення музичного твору.

На нашу думку, ескізне вивчення музичних творів необхідно поєднувати з детальним, закінченим вивченням програмних творів, включених в індивідуальний план студента для показу на іспиті, заліку або концерті. Перевагою ескізного вивчення музичних творів є те, що в регламентованому навчальному часі можливо охопити більшу кількість музичного навчального репертуару.

Каталізатором музичного розвитку студента, а отже, й інтелектуально-творчих умінь, є гра на декількох музичних інструментах. Професійна підготовка вчителів музичного мистецтва в педагогічних університетах містить курс основного, додаткового інструмента, оркестровий клас, ансамбль, які дають можливість оволодіти грою на кількох музичних інструментах. Сутність поліінструменталізму у формуванні інтелектуально-творчих умінь полягає не лише в тому, щоб грати на величезній кількості музичних інструментів, а й у тому, щоб розвинути в студентів стилістичну універсальність.

Крім того, гра на народних інструментах (балалайці, домрі) передбачає використання народного репертуару, інструменти струнно-смічкової групи (скрипка, альт) передбачають використання творів старовинних композиторів, таким чином, студенти постійно поповнюють свої знання про світову музичну літературу, розширюють репертуарний «кругозір» (тезаурус), що сприяє формуванню інтелектуально-творчих умінь.

Одним із методів розвитку інтелектуально-творчих умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі інструментально-виконавської підготовки, є читання з листка, яке відкриває сприятливі можливості для всебічного та широкого ознайомлення з музичною літературою, з розвитком не тільки внутрішнього слуху, образного уявлення, але й музичної свідомості, розумових аналітичних умінь. Одна зі сприятливих умов, що створюється читанням з листка є те, що ознайомлення з новою музикою – процес, який завжди має особливо яскраве й привабливе забарвлення [2, с. 146]. Емоції людини виявляються у всіх видах людської діяльності, зокрема в художній творчості. Наявність емоційних явищ у процесі пізнання визначали ще давньогрецькі філософи (Платон, Аристотель). Сучасна психологія визначає важливе місце емоційним процесам у механізмах розумової діяльності, вважаючи, що ці процеси не тільки супроводжують розумову діяльність, активізують чи стримують її розвиток, але й виявляються фундаментом активного функціонування сприйняття, розуміння, осмислення, уваги, пам'яті, уявлення. Практика показує, що навчання виявляється більш ефективним та продуктивним тоді, коли в навчальному процесі акцентується увага на створенні позитивного настрою, на виникненні задоволення від своєї діяльності. Помічено, що все, що створює комфортні умови на занятті й сприяє включенню ініціативи та емоцій студента під час заняття, безпосередньо сприяє успішності засвоєння інформації.

Дослідники встановили, що позитивні емоції підвищують продуктивність когнітивних процесів, таких як мислення, запам'ятовування, категоризація, сприяють креативному підходу до вирішення різних проблем [1, с. 264].

Спираючись на це, можемо стверджувати, що заняття читанням з листка є важливим не тільки як засіб розширення репертуарного кругозору або накопичення музично-теоретичних та музично-історичних відомостей, а і як поглиблення, збагачення, покращення процесів музичного мислення. Таким чином, читання

музики з листка має всі підстави стати одним із головних та спеціальних засобів практичного досягнення музичного й інтелектуального розвитку.

Отже, в процесі інструментального музикування з'являється можливість проаналізувати, порівняти залежність характеру звука, його інтонаційної виразності від способу звуковидобування, динамічних, тембрових і звуковисотних можливостей різних інструментів, дозволяє втілити своє бачення краси в різноманітних музично-творчих проявах.

Використана література:

1. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе [Текст] : учеб. [для студентов высш. пед. учеб. Заведений] / Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева. – Москва : Изд. Центр «Академия», 1983. – 336 с.
2. Айзенк Г.Ю. Проверь свои способности / Г.Ю. Айзенк. – Москва : Педагогика-пресс, 1992. – 173 с.
3. Лаврешина Г. Ю. Формування логічної культури старшокласників у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 «Теорія навчання» / Г. Ю. Лаврешина. – Кривий Ріг, 2000. – 18 с.
4. Савчин М. В. Вікова психологія : навчальний посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – Київ : Академвидав, 2005 – 360 с.
5. Тимошенко Н. П. Формирование педагогических умений и навыков у студентов музыкально-педагогических факультетов: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика и история педагогики» / Н. П. Тимошенко. – Киев, 1991. – 20 с.
6. Цапок В. А. Творчество. Философский аспект проблемы / В. А. Цапок. – Кишинев : Штиница, 1989. – 110 с.

References:

1. Abdullin E. B. Theory and practice of musical education in a comprehensive school [Text]: study. [for students of higher education. pedagogical educational institutions] / E. B. Abdullin, E. V. Nikolaev – Moscow : Izd. Center "Academy", 1983. – 336 p.
2. Eysenck G. Yu. Check your abilities / G. Yu. Eysenck – Moscow : Pedagogic and Press, 1992. – 173 p.
3. Lavreshina G. Yu. Formation of logical culture of senior pupils in the process of learning: author's abstract. dis for obtaining sciences. Degree Candidate ped Sciences: 13.00.09 " Theory of learning " / G. Yu. Lavreshina – Kryvyy Rih, 2000. – 18 p.
4. Savchin M. V / Age psychology: textbook / M. V. Savchin, L. P. Vasilenko. – Kyiv : Academic Edition, 2005. – 360 p.
5. Tymoshenko N. P. Formation of pedagogical skills and abilities at students of musical-pedagogical faculties: author's abstract. diss to acquire scientific Art. Cand. ped Sciences: special.13.00.01 "General Pedagogy and History of Pedagogy" / N. P. Tymoshenko. – Kiev, 1991. – 20 p.
6. Tsapok V. A. Creativity Philosophical aspect of the problem / V. A. Tsapok-Chisinau: Pencil, 1989. – 110 p.

Корчагина А. С. Развитие интеллектуально-творческих умений будущих учителей музыкального искусства в процессе инструментально-исполнительской подготовки

В статье раскрыто значение инструментально-исполнительской подготовки для формирования интеллектуально-творческих умений будущих учителей музыкального искусства. На основании анализа отечественных и зарубежных научных работ установлено, что в процессе подготовки учителей музыкального искусства важное место отводится предметам инструментально-исполнительского направления.

Автор подчеркивает, что необходимым условием формирования интеллектуально-творческих умений является инструментально-исполнительская деятельность, в результате которой происходит отработка приобретенных умений в реальных условиях, поскольку именно в исполнительстве особенно ярко выражается интеллектуально-творческая направленность личности будущего педагога.

Анализируя процесс инструментально-исполнительской подготовки будущих учителей музыкального искусства, мы пришли к выводу, что взаимосвязь между предметами инструментально-исполнительского цикла (основным, специальным, дополнительным инструментом, концертмейстерским и оркестровым классом, ансамблем и т.д.) отсутствует. Каждый предмет нацелен на отработку своих узко специфических умений и навыков.

Ключевые слова: *интеллект, умение, творчество, инструментально-исполнительская подготовка, музыкальная деятельность, искусство.*

Korchagin G. S. Development of intellectual and creative skills of future teachers of music art during training performing instrumental

In this article the role of instrumental-performing preparation in the future musical art teachers' intellectual-creative skills formation is expanded. By virtue of the native and foreign scientific works analysis, it was determined that in the process of musical art teachers' preparation the great attention is paid to the instrumental-performing based subjects. The author emphasizes that the essential condition of forming intellectual-creative skills is the instrumental-performing activity by using which the working-off of acquired skills in real life situations is made as in the performing the future musical art teachers' intellectual-creative tendencies are especially strongly developed. This kind of activity gives the opportunity to uncover the individuality wider; develops the creative independence, activates the previous esthetic experience and attracts the necessary associative bonds.

In the article the idea that the instrumental performance in comparison with the other types of performing activities has more productive pedagogical opportunities either in the character of performance opening, creative interpretative process or in the process of finding out and developing of intellectual-creative skills is proved.

While analyzing the process of future musical art teachers' instrumental-performing preparation, the author has concluded that the interrelation between the subjects of the instrumental-performing group (the basic, special, additional instrument, concertmaster and orchestra classes, choir) is absent. Each of the subjects is aimed on their own restricted specific abilities and skills practice.

Key words: *intellect, skill, creativity, instrumental-performing preparation, musical activity, art.*